

ІНТЕГРОВАНІЙ КУРС «ПРИРОДНИЧІ НАУКИ»: ІНВАРІАНТНІ ЗАВДАННЯ, ВАРІАТИВНІСТЬ РЕАЛІЗАЦІЇ

Євтушенко Олена,
завідувач науково-методичної установи «Районний методичний кабінет», учитель-методист відділу освіти Білопільської районної державної адміністрації Сумської області, Україна

Подією 2017 року було прийняття нового Закону України «Про освіту»¹. Напевно, немає жодного байдужого освітянина в нашій країні до цього нормативного документу. Адже він повністю «новий» за всіма напрямками. Водночас, зупинитися на профілізації старшої школи необхідно

й з урахуванням концептуальних положень щодо реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти².

У пропонованому форматі профілізацію можна вважати, як кажуть, фактом, що відбувся, оскільки вже з вересня 2018 року розпочато апробацію. У Законі «Про освіту» зазначено, що коли ми прийдемо до трирічної старшої школи, вона буде профільною. Тоді – учні обиратимуть одні предмети для поглибленого вивчення, а інші будуть «втиснуті» у меншу кількість годин або інтегрований курс (за суттю – об'єднання кількох предметів). Отже, замість того, щоб мати по одній годині різних предметів (що є дуже мало), учні матимуть, наприклад, три, – з інтегрованого курсу. Так, для тих, хто обере природничий профіль, інтегруватимуться література та історія. Для профілів гуманітарного спрямування – природничі науки, тобто біологія, екологія, хімія, географія, фізика, астрономія. З іншого боку, ми не можемо не послуговуватися здобутками науковців, котрі розробляють теорію профільного навчання й аналізують навчальну практику³⁻⁷, досвідом колег⁸.

«Те, що мало б бути мейнстрімом – стало експериментом і апробацією. Це прикро, але треба рухатися, хай навіть ми йдемо невеликими кроками», – саме так говорить про інтегровані курси П. Хобзей, заступник Міністра освіти і науки України⁹. Тож у 2018/2019 н.р. розпочалося пілотування інтегрованих курсів природничих дисциплін у школі III ступеня. Передбачалося, що заклади загальної середньої освіти самостійно вирішуватимуть – брати участь у пілотуванні чи ні, і який з курсів чи проектів курсу (у випадку з природничими науками) обрати (Закон України «Про освіту»). Тому всім бажаним педагогічним працівникам було надано можливість узяти участь у громадських обговореннях і висловити своє ставлення до проектів, розміщених на сайтах МОН України та EdEra¹⁰.

Ідея впровадження профільного навчання в старшій школі не нова. Доказом цього є вже доволі тривале її існування. Пам'ятаємо кілька варіантів нормативного документу – Концепції профільного навчання, із якою мали справу впродовж останнього десятиріччя. У кожному варіанті були свої «плюси» та «мінуси». Аналіз упровадження профільного навчання в Білопільському районі Сумської області мало втішний для вчителів-природників – переважний відсоток учнів старшої школи обирали профілі гуманітарного спрямування. Вважаю, що подібна тенденція характерна й для інших регіонів України.

Однією з причин, можливо, навіть основною, для вибору профілю навчання у старшій школі, є необхідність вибору випускниками предметів для ЗНО (зовнішнього незалежного оцінювання). Якщо українська мова й література – предмет обов'язковий для ЗНО, то подальший вибір – між історією України (для профільного вивчення предметів гуманітарного циклу) та математикою (для природничого циклу). І от, орієнтуючись на ЗНО, випускники більш схильні до вибору історії України, аніж математики, предмета заскладного. Хоча третій та четвертий предмети, найчастіше, обирають саме за природничо-математичного напрямку, незважаючи на те, що навчалися за профілем гуманітарного спрямування. Надія щодо кардинальної зміни ситуації у майбутньому лише жевріє.

Сьогодні перед учителями природничих предметів постало нове завдання – через упровадження інтегрованого курсу «Природничі науки» у класах неприродничого профілю показати учням цілісність світу та невід’ємний зв’язок природничих наук – біології і екології, хімії, географії, фізики і астрономії. А перед методистами – сформувати в учителів таку компетентність задля реалізації цього інтегрованого курсу. Складнощів з реалізації зазначеного завдання додають стислі строки виконання (апробація вже відбувається з вересня 2018 року), відсутність досвіду, невідомість категорії фахівців на сьогоднішній день, здатних до впровадження курсу (не лише фахово, а й кадрово: хто саме залишиться в школі, а хто, на жаль, підлягатиме скороченню?). Передбачуваною є проблема забезпеченості навчальними ресурсами. Адже плануються лише електронні версії підручників (обов’язково знайдуться такі учні, у яких цих підручників не буде), матеріально-технічна база потребує оновлення (не в повній мірі зрозуміло – якого?) тощо.

Але завдання – «до виконання», а не «до обговорення». Тож, доцільним було б надати першочергове право на викладання інтегрованих курсів «Природничі науки» учителям, які мають за дипломом спеціальність «біологія і хімія». Аргументація проста: по-перше, вони теоретично підготовленіші, бо до навчальних планів педагогічних вишів, що готують означені спеціальності (зокрема, Сумського ДПУ імені А. С. Макаренка однозначно), включено предмети «потрібного» спрямування (математика, фізика, географія, валеологія). А, по-друге, ці вчителі, зазвичай, і так викладають одноосібно біологію, хімію і основи здоров’я (змістова складова здоров’я людини у нових програмах є ваговою).

Саме тому роботу в Білопільському районі розпочато. Питання впровадження інтегрованих курсів «Природничі науки» постійно розглядається на засіданнях районних методичних об’єднань учителів біології, хімії, основ здоров’я. Говоримо як про особливості інтегрованих курсів, так і про те, що потрібно бути психологічно готовим до можливого перерозподілу годин для викладання у 10 класі чи переходу до іншого закладу освіти. Пропонується всім учителям предметів природничого циклу (біологам-хімікам, географам-біологам, біологам-психологам) детально ознайомитися з проектами програм інтегрованих курсів, навчальних планів та відвідати вебінари за означеною темою (оскільки позиція Міністерства освіти і науки України – «будь-який вчитель, який має університетську педагогічну освіту, може це робити, бо має розуміти всі процеси краще, ніж учні 10-11 класів» (Хобзей П.).

Також із метою здійснення самоосвітньої діяльності вчителів пропагується участь у фахових он-лайн курсах та конкурсах для вчителів природничих предметів. Серед останніх – Всеукраїнський Інтернет-конкурс «Учитель року» за версією науково-популярного природничого журналу «КОЛОСОК», Всеукраїнський конкурс фахової майстерності «Геліантус – учитель». Завдання конкурсів проблемні, водночас – цікаві й творчі, але потребують не вузькоспеціалізованих роздумів.

Для здійснення пропедевтичної роботи інтегрованого природничого змісту з учнями основної школи підготовлено збірку завдань за комплек-

сами: «біологія + математика», «біологія + географія», «біологія + фізика». Доробок запропоновано колегам для використання в роботі, а також як орієнтир для самостійного накопичення та створення подібних завдань. Це спрямовує самоосвіту вчителів природничих предметів на здобуття фахових знань, необхідних для впровадження інтегрованого курсу «Природничі науки». А на далі – справа підкаже, у якому напрямі рухатися. Головне, щоб було бажання здійснювати цей рух.

¹ Закон України «Про освіту». URL: <http://mon.gov.ua/>

² Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-%D1%80>

³ Васьківська Г. О. *Людинознавство*. Для учнів 10–11-х класів загальноосвітніх навчальних закладів : навч. посіб. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2013. 256 с.

⁴ *Формування змісту профільного навчання: теоретико-методологічний аспект* : кол. монограф. / [авт. кол.: Г. О. Васьківська, В. І. Кизенко, С. В. Косянчук, О. В. Барановська та ін.]. Київ, 2018. 260 с. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/713853/>

⁵ Барановська О. Технології інтегрованого навчання в старшій школі в умовах її профілізації. *Дидактика: теорія і практика*. Київ : Ін-т обдарованої дитини НАПН України, 2017. С 49–49.

⁶ Косянчук С. Інваріантні чинники модернізації освіти: соціальне спрямування педагогічних технологій в умовах профільного навчання. *Модернізація освітнього середовища: проблеми та перспективи* : матеріали Третьої Міжнародної наук.-практ. конф., м. Умань, 16–17 лют. 2018 р. Умань, 2018. С. 174–178.

⁷ Сігіда Т. Фундаментальні поняття природничої освіти у світлі її гуманітаризації. *Дидактика: теорія і практика*. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2012. С. 117–119.

⁸ Сахно О., Іванова Ю. Психологічний супровід допрофільної підготовки та профільного навчання в загальноосвітніх навчальних закладах. *Дидактика: теорія і практика*. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2016. С. 171–177.

⁹ Хобзей П. Те, що мало б бути мейнстрімом – стало експериментом і апробацією / Нова Українська школа. URL: <http://nus.org.ua/articles/pavlo-hobzej-pro-integrovani-kursy-te-shho-malo-b-buty-mejnstrimom-stalo-eksperimentom-i-aprobatsiyeyu/>

¹⁰ Публічне обговорення проєктів програм інтегрованого курсу «Природничі науки» для 10-11 класів / Нова Українська школа. URL: <https://www.ed-era.com/mon-nature/>